పాఠం 10

పారిశ్రామిక విప్లవం

ఇంతకు ముందు పాఠాలలో వివిధ వృత్తిపనివాళ్లు వివిధ పద్ధతులలో వస్తువులను ఏ విధంగా తయారుచేస్తారో తెలుసుకున్నాం. వాళ్లు తయారుచేసిన వస్తువులు యంత్రాలతో తయారైన వస్తువులతో పోటీపడలేవని వాళ్లలో చాలామంది తమ వృత్తులను మానివేస్తున్నారు. వస్తూత్పత్తిలో యంత్రాలు ఏ విధంగా ప్రాధాన్యాన్ని సంతరించుకున్నాయో, అవి సమాజంలోని ప్రజల జీవన విధానాన్ని ఏవిధంగా ప్రభావితం చేశాయో ఈ అధ్యాయంలో మనం చర్చిద్దాం.

© SCERT not to be republished

పెరిగిన వర్తకుల నియంత్రణ:

క్రీ.శ. 1500 నుండి 1800 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో ఆఫ్రికా, అమెరికా, ఆసియా యూరప్ ఖండాల దేశాల మధ్య వ్యాపారం బహువిధాలుగా వృద్ధి చెందింది. వస్త్రవ్యాపారం కూడా విస్తరించడం ప్రారంభమయింది. యూరోపియన్ వర్తకులు సబ్‌కాంట్రాక్ట్ పద్ధతిని (Putting out system) ప్రారంభించి వస్త్రపరిశ్రమకు అవసరమైన సామగ్రిని ఉత్పత్తి చేయడానికి చేతివృత్తిపనివారికి, చిన్న రైతులకు ముందుగా చెల్లింపులు చేసేవారు. ఈ కాలంలో వ్యవసాయం నుండి వచ్చే ఆదాయం క్షీణించగా, అనేకమంది వ్యవసాయంలో నష్టాలు చవిచూసి పశువుల్ని మేపడానికి (grazing) వ్యవసాయ భూముల్ని ఉపయోగించారు. కాబట్టి వీరికి జీవించడానికి అవసరమైన ఆదాయం వస్త్రపరిశ్రమలో పనిచేయడం ద్వారా లభించింది.

సబ్‌కాంట్రాక్ట్ పద్ధతి కింద, బ్రిటన్‌లో ఒక వస్త్రవ్యాపారి ముడినూలును వాటి సరఫరాదారు దగ్గర కొని, దీన్ని నూలువడికే (spinner) వారి వద్దకు తీసుకెళ్లి దారంగా మార్చి, తరవాత నేతపనివారి వద్దకు తీసుకువెళతాడు. తర్వాత వస్త్రాన్ని శుభ్రపరిచే ఫుల్లర్స్ వద్దకు, చివరికి వస్త్రానికి రంగులు అద్దడంతో వస్త్రతయారీ పూర్తి అవుతుంది. ఈ దశలన్నీ దేశంలో వివిధ ప్రదేశాలలో జరుగుతాయి. వస్త్రాన్ని ఇతర దేశాలలో అమ్మే ముందు జరిగే తుదిపని (finishing work) లండన్‌లో జరుగుతుంది. ఈ విధంగా వ్యాపారుల నియంత్రణలో అనేకమంది ఉత్పత్తిదారులు వస్త్రాలను ఉత్పత్తిచేస్తారు. ఇక్కడ ఫ్యాక్టరీ వ్యవస్థ లేదు. వస్త్రాలతయారీలో ఉన్న వివిధ దశల్లో / పద్ధతుల్లో ఒకేచోటగాక వివిధ కుటుంబాలలో పనులు జరిగేవి. ప్రతి వర్తకుడూ వస్త్రాలతయారీలోని ప్రతి దశలోనూ 20 నుండి 25 మంది చేతివృత్తి పనివారిని వినియోగించేవారు.

కొంతకాలం తరవాత వస్త్రవ్యాపారులు చేతివృత్తి పనివారిలో ప్రతి ఒక్కరి ఇంటికీ వెళ్లకుండా వీరందర్నీ ఒకచోటుకు తీసుకువచ్చి తమకు కావలసిన విధంగా వస్తూత్పత్తి చేయించేవారు. ఈ విధంగా ఏర్పాటు చేసిన పనికేంద్రాలను కర్మాగారాలని పిలిచేవారు. పనివాళ్లు తమ సొంత పనిముట్లతో కర్మాగారానికి వచ్చి వర్తకుడు ఇచ్చే ముడిపదార్థాలతో వస్తువుల్ని తయారుచేసేవారు. వీటిని వర్తకుడు మార్కెట్‌లో అమ్మేవాడు. ఈ విధంగా హస్తకళాకారులనిపై వర్తకుని ఆధిపత్యం పెరిగింది. ఈ దశను పూర్వ పారిశ్రామికాభివృద్ధి దశ (Proto-

Industrialisation) అని అంటారు. ఈ దశలో అనేకమంది చేతి ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో పాల్గొనడం, వర్తకులు శ్రామికులపై, మార్కెట్లపై నియంత్రణ సాధించి హస్తకళాత్మక ఉత్పత్తులకు ప్రపంచవ్యాప్తంగా మార్కెట్‌ను అభివృద్ధిచేశారు.

పారిశ్రామిక విప్లవ ప్రారంభం క్రీ.శ. 1750 – 1850:

ఈ కాలంలో అనేక మార్పులు సంభవించాయి. 1750 సంవత్సరంలో వస్తువులతయారీలో, రవాణాలో, ప్రజారవాణాలో యంత్రాల వాడుక, ఆవిరిశక్తి వినియోగం పెరిగాయి. చాలామంది ప్రజలు జీవనోపాధి నిమిత్తం గ్రామాలనుండి పట్టణాలకు వలస వెళ్లారు. ఈ రోజున మనం ఎన్నో యంత్రాలను, యంత్రంతో తయారుచేసిన వస్తువులను వినియోగిస్తున్నాం. ఇదే బ్రిటన్‌లో యాంత్రికదశ (Machine Age)కు ప్రారంభం.

వస్త్రాలకు డిమాండ్ పెరగడంతో వ్యాపారులు ఆశ్చర్యపడి సరఫరాను ఏ విధంగా పెంచాలో అనేక విధాలుగా ఆలోచించారు. వీరిలో కొంతమంది ఆలోచన ఈ విధంగా ఉంది: "ఈ రోజులలో మన వస్త్రానికి డిమాండ్ విపరీతంగా ఉంది. ఈ డిమాండ్‌కు అనుగుణంగా సరఫరాను మనం చేయలేం. అంతేగాక, మగ్గాలమీద వస్త్రం తయారీ అధికవ్యయంతో కూడుకుని ఉంది. వేగంగా నూలు వడికే యంత్రాన్ని, నేతనేసే యంత్రాన్ని తయారుచేసినట్లయితే, మనం తక్కువధరకు అధిక వస్త్రాన్ని ఉత్పత్తి చేయవచ్చు. అప్పుడు ఎక్కువ మంది మన బట్ట కొంటారు. మనం ఎక్కువ డబ్బు సంపాదించవచ్చు."

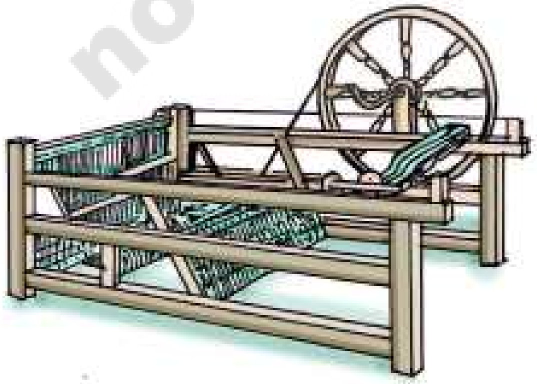

చిత్రం–10.1 నూలు వడికే యంత్రం

వ్యాపారపు, పని ఒత్తిడుల ఫలితంగా అనేకమంది యంత్రాల తయారీకి ప్రయత్నాలు ప్రారంభించారు. ఈ ప్రయత్నాల ఫలితంగా చాలా కాలానికి ఎక్కువ నూలును, తక్కువకాలంలో వడికే యంత్రాన్ని (చిత్రం–10.1) కనుక్కొన్నారు. దీని బరువు చాలా ఎక్కువ. దీన్ని ఉపయోగించడంలో శ్రామికులు తమ కాళ్ళు, చేతులు, అధికశక్తిని వినియోగించటం వల్ల వీరు తీవ్ర అలసటకు గురిఅయి, యంత్రం దానికదే కదిలే విధంగా ఉంటే బాగుంటుందని అనుకునేవారు. ఈ ఆలోచన జేమ్స్ వాట్ ఆవిష్కరణతో అంటే, ఆవిరియంత్రంతో నిజమయింది.

జేమ్స్ వాట్ ఆవిష్కరణ:

జేమ్స్ వాట్ ఇంగ్లాండు దేశపు హస్తకళాకారుడు, యంత్రాలను తయారుచేసేవాడు. నీటి ఆవిరికి భారీ బరువులను కదిలించే శక్తి ఉందని ఇతడు గుర్తించాడు. ఈ ఆలోచనతో జేమ్స్ వాట్ మానవ, జంతుశక్తి అవసరం లేకుండా ఆవిరిశక్తితో నడిచే యంత్రాన్ని తయారుచేశాడు.

జేమ్స్ వాట్ తాను తయారుచేసిన యంత్రాన్ని బౌల్టన్ అనే పారిశ్రామికవేత్తకు చూపించి, వారిద్దరు

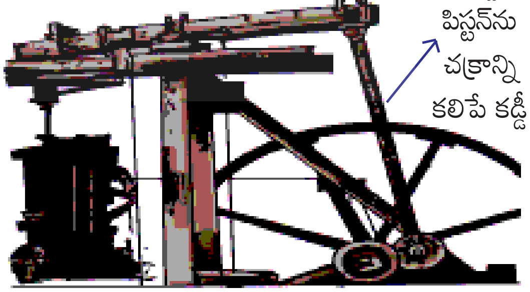

చిత్రం–10.2 జేమ్స్‌వాట్ కనిపెట్టిన ఒకరకమైన ఆవిరి యంత్రం. ఆవిరితో ఏర్పడే పీడనము పిడి చక్రానికి గల కడ్డీని క్రిందకి, పైకి నెట్టడం వలన చక్రం తిరుగుతుంది.

© SCERT not to be republished

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం వారిచే ఉచిత పంపిణీ

భాగస్వాములుగా ఈ యంత్రాలను తయారుచేయడం ప్రారంభించారు. బౌల్టన్ మూలధనం సమకూర్చడమే కాకుండా, వాట్‌కు జీతం కూడా చెల్లించాడు. వీరిద్దరూ కలిసి యంత్రాలను తయారుచేసి లాభాలను గడించారు. లాభాలలో 2/3 వంతు బౌల్టన్, 1/3 వంతు వాట్ పంచుకున్నారు. వీరు ఆవిరి యంత్రాలు తయారుచేసి అమ్మి, చాలా లాభాలు గడించారు. యంత్రాలు ఆవిరిశక్తితో పనిచేస్తాయని తెలుసుకున్నాక అనేక రకాల యంత్రాలను నూలు వడకడానికి, నేతనేయడానికి, ఇనుపవస్తువుల తయారీకి, వాహనాలు, ఓడలు నడపడం వంటి పనుల కోసం తయారుచేసారు.

- ఇంగ్లాండులో స్వయంచాలక (self-driven) యంత్రాల ఆవిర్భావం అవసరం ఏవిధంగా ఏర్పడింది?
- పైన పేర్కొన్న ఉదాహరణలో – శాస్త్రవేత్తకూ పెట్టుబడిదారుకూ మధ్య జరిగిన ఒప్పందం న్యాయబద్ధమైనదని మీరు భావిస్తున్నారా?

ఉత్పత్తిలో ఫ్యాక్టరీ విధానం:

క్రీ.శ. 1750 – 1850 మధ్యకాలంలో 'ఫ్యాక్టరీ విధానం' అనే కొత్తపద్ధతి ఆవిర్భవించింది. సాధారణ పనిముట్లు, మానవ శ్రామికశక్తి స్థానంలో కొత్త యంత్రాలు, ఆవిరిశక్తి వాడకం పెరిగింది. ఉత్పత్తి జరిగే ప్రదేశం ఇళ్లవద్దనుండి ఫ్యాక్టరీలవద్దకు మారింది. వందలమంది శ్రామికులను ఉపాధి నిమిత్తం ఫ్యాక్టరీల వద్దకు తరలించారు. చిన్నపనిముట్లు, మరమగ్గాల స్థానంలో యంత్రాలకు ప్రాధాన్యం పెరిగింది. ఇవి భారీస్థాయిలో వస్తువులను ఉత్పత్తిచేశాయి.

ఉత్పత్తికి సంబంధించిన సౌకర్యాలు సొంతంగా కలిగి ఉండి, నిర్వహణచేసే వ్యక్తులను పెట్టుబడిదారులని అంటారు. వీరు యంత్రాలకోసం, శ్రామికులకోసం మూలధనాన్ని వ్యయం చేస్తారు. ఫ్యాక్టరీ, ముడిపదార్థాలు, తయారైన వస్తువులపైన పూర్తి అధికారం యజమానులదే. వర్తకశ్రేణుల విధానం (Guild System)లో లాగాకాకుండా శ్రామికులు జీతం కోసం పనిచేస్తారు కాని ఉత్పత్తిమీద వీరికి అధికారం లేదు.

ప్రారంభంలో ఫ్యాక్టరీలలో పరిస్థితులు చాలా భయంకరంగా ఉండేవి. తొలినాళ్ళలోని ఫ్యాక్టరీ కార్మికుల, గని కార్మికుల అనుభవాలను పరిశీలిద్దాం.

19వ శతాబ్దపు బాలకార్మికుని అనుభవం:

19వ శతాబ్దంలో యూరప్‌లోని ఫ్యాక్టరీ కార్మికులు చాలా భయంకరమైన ఇబ్బందులను ఎదుర్కొనేవారు. ఇంగ్లాండులోని బొగ్గుగనిలో ఆనాటి ఒక బాలకార్మికుని అనుభవాన్ని పరిశీలిద్దాం.

"నేను ఈ గనులలో 4 సంవత్సరాల వయసు నుండి పనిచేస్తున్నాను. కార్మికులు గొడ్డళ్ళవంటి పరికరాలతో గనినుండి బొగ్గును తవ్వి వేగన్లలో నింపుతారు. ఈ వేగన్లను గుర్రాలో, కంచరగాడిదలో లాక్కొని వెళతాయి. ఈ వేగన్లకు వెనక ఉండి తోయడమే మా పని. ఈ వేగన్లు నీరు, బురద, నిటారుగా ఉండే ప్రాంతాల మీదుగా వెళ్ళటం వల్ల మేం త్వరగా అలిసిపోతాం. రోజుకు 12 గంటలు పనిచేయడంవల్ల అలిసిపోయి తిరిగి ఇంటికి వెళ్ళేటప్పటికి అన్నం తినాలనే కోరిక కూడా ఉండేది కాదు. నిన్న నేను ఇంటికి వెళ్లే మధ్యదారిలో నిద్రపోయాను. మా అమ్మ వెదుకుతూ నన్ను పట్టుకొని ఇంటికి తీసుకువెళ్ళింది."

ఫ్యాక్టరీలలో, గనులలో ఈ విధంగా పిల్లలచే పనిచేయించడాన్ని, నియంత్రించడానికి అనేక ఉద్యమాలు బయల్దేరాయి. ఈ ఉద్యమాల ఫలితంగా బాలకార్మిక

చిత్రం-10.3 బొగ్గుబావిలో పిల్లలు బండిని నెట్టడం

© SCERT not to be republished

వ్యవస్థను నిర్మూలించారు. ఇది యూరోపియన్ దేశాలలో గతానికి సంబంధించిన ఒక చిహ్నంగా మిగిలింది.

తొలి ఫ్యాక్టరీలలో లోపలి పరిస్థితులు:

నూతన యంత్రాల రాకతో పరిశ్రమలలో భారీమార్పులు వచ్చాయి. నైపుణ్యంలేని శ్రామికులు కూడా యంత్రాలతో పనిచేసేవారు. ఈ విధంగా నైపుణ్యంగల శ్రామికుల అవసరం లేకుండా పోయింది. వారి స్థానంలో స్త్రీలు, పిల్లలు వాళ్ల ప్రాంతాలలోని ఫ్యాక్టరీలలో అతి తక్కువ వేతనాలకు పనిచేసేవారు. యంత్రాల తయారీ వ్యయం అధికంగా ఉండటంవల్ల సాధారణ హస్తకళాకార్మికులకు ఈ ఖర్చును భరించే శక్తి ఉండేదికాదు. ధనికవర్తకులు మాత్రమే యంత్ర ఆధారిత ఫ్యాక్టరీలను నిర్మించేవారు.

నాటి కార్మికులు వారి దురవస్థను గూర్చి ఇలా తెలిపారు:

"ప్రతిరోజూ మేము ఫ్యాక్టరీకి పనికోసం ఉదయం 6 గంటలకు వచ్చి సాయంత్రం 8.30 గంటల వరకు పనిచేసేవాళ్లం. మధ్యాహ్నభోజన విరామం 1 గంట మాత్రమే. సాయంత్రానికి చాలా అలసట చెంది పనిచేయలేని స్థితిలో ఉంటే ఫ్యాక్టరీ యజమానుడు వచ్చి కొరడా, ములుగర్ర ఉపయోగిస్తూ ఇంకా పనిచేయమని ఒత్తిడి చేసేవాడు.

"ఈ రోజులలో కొత్త కొత్త యంత్రాలు వస్తున్నాయి. అనేకమంది చేసే పనిని ఈ యంత్రాలు చేయడంవల్ల శ్రామికుల అవసరం తగ్గేది. ఒక కొత్త యంత్రం వచ్చిన ప్రతి సారీ మాలో కొంతమంది ఉపాధిని కోల్పోయి వీధిన పడేవారు."

ఈ కార్మికులు అంతకుముందే వారి వారి భూముల నుండి తప్పుకోటం వల్ల వీరిలో చాలామందికి యంత్రాల రాకతో ఉపాధి కోసం వేరే మార్గాలు లేకపోయాయి. చిన్న చిన్న హస్తకళాకారులు వారి దుకాణాలను మూసుకోవలసి వచ్చింది. క్రమేపి ఫ్యాక్టరీ, గనుల కార్మికులు సంఘాలుగా ఏర్పడి పని పరిస్థితులకు వ్యతిరేకంగా పోరాడారు. ప్రారంభకాలంలో వీరి డిమాండ్‌లు రోజుకు 8 లేదా 10 పనిగంటలు, అధిక వేతనాలు, 14 సంవత్సరాలలోపు పిల్లలతో పనిచేయించకపోవడం మొదలైనవి. కొంతకాలానికి వారి పోరాటాల ఫలితంగా శ్రామికుల స్థితిగతులు మెరుగైనాయి.

© SCERT to be republished

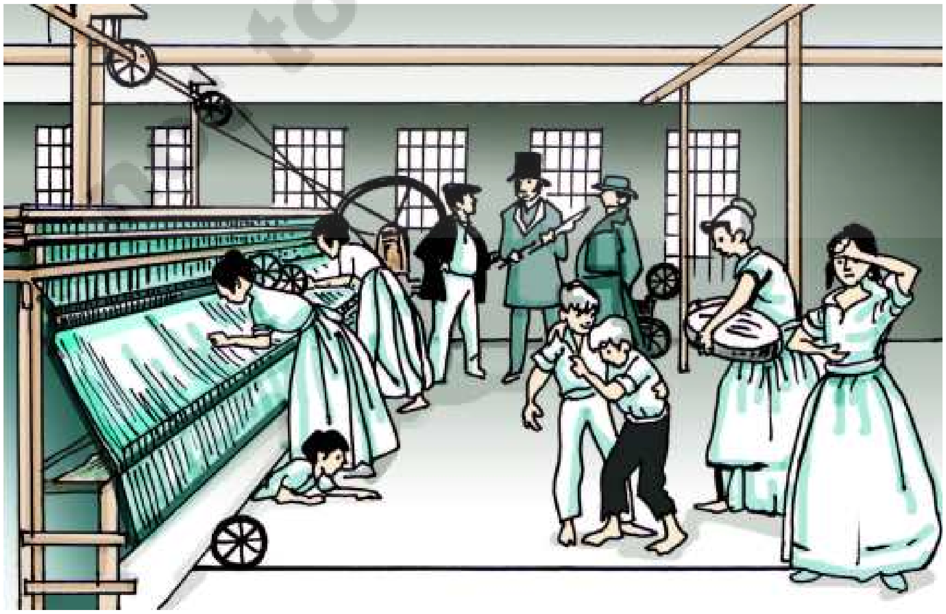

చిత్రం-10.4 కర్మాగారంలో వస్త్రాలమీద చిత్రాలు గీస్తున్న దృశ్యం

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం వారిచే ఉచిత పంపిణీ

చిత్రం 10.5

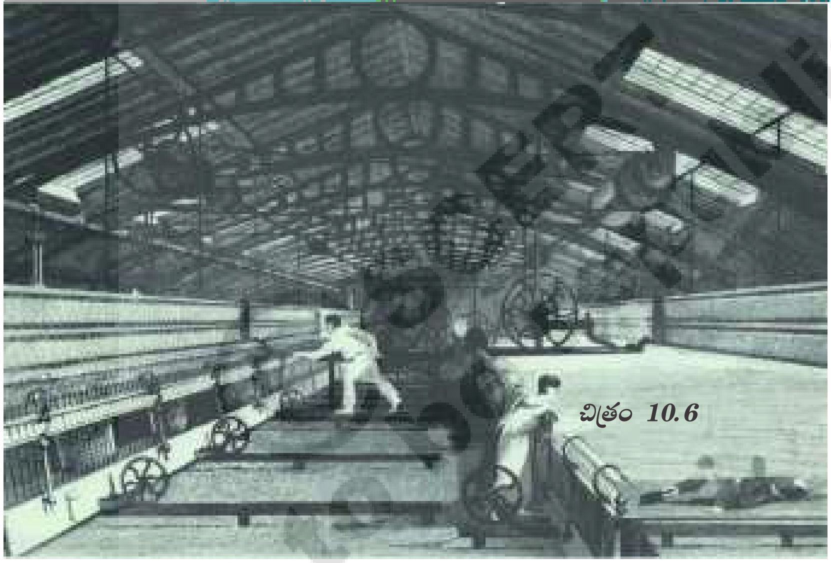

చిత్రం 10.6

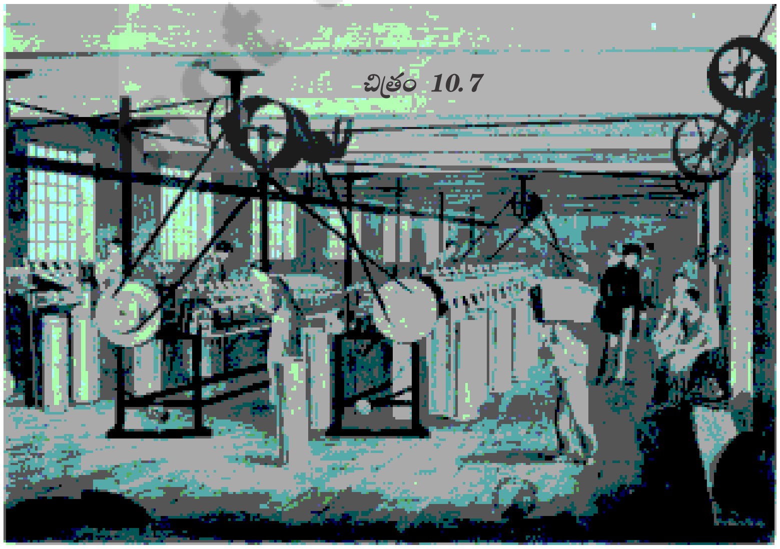

చిత్రం 10.7

చిత్రాలు - 10.5, 10.6, 10.7

- పారిశ్రామిక విప్లవం కాలం నాటి చిత్రాలను పరిశీలించండి.
- ఈ చిత్రాలలోని వివరాల గురించి రాయండి.

- యంత్రాలపై పనిచేయడానికి ఎవరికి ఉద్యోగాలు కల్పించారు?
- దగ్గరలో ఉన్న ఏ ఫ్యాక్టరీ గురించైనా మీకు తెలుసా? ఈ ఫ్యాక్టరీలోని పని పరిస్థితుల్ని 150 సంవత్సరాల క్రితం ఇంగ్లాండులోని ఫ్యాక్టరీలోని పనిపరిస్థితులతో పోల్చండి.
- తోళ్ళను శుభ్రంచేసే ఫ్యాక్టరీలోని కార్మికుల స్థితిగతుల్ని 150 సంవత్సరాల క్రితంనాటి ఇంగ్లీష్ శ్రామికుల పరిస్థితులతో పోల్చండి. కార్మికుల స్థితిగతులమధ్య పోలికలు, భేదాలు గుర్తించండి.

ప్రస్తుతం ఫ్యాక్టరీలు కూడా మారాయి. ఇప్పుడు అన్ని రకాల పనులు కంప్యూటర్స్ సూచనల ద్వారా పనిచేసే యంత్రాలు చేస్తున్నాయి. వీటి నిర్వహణకు తక్కువ సంఖ్యలో శ్రామికులు, కనీసస్థాయిలో మానవ శ్రామిక శక్తి అవసరం.

శక్తి ఆధారాలు, పారిశ్రామికాభివృద్ధి:

ఫ్యాక్టరీలలోని యంత్రాలు నడవడానికి శక్తి (power) అవసరం. బొగ్గు, విద్యుత్తు, పెట్రోలు మొదలైనవాటి నుండి శక్తి లభిస్తుంది. ప్రాథమికంగా పరిశ్రమలు శక్తి కోసం బొగ్గుమీద, నీటి ఆవిరిమీద ఆధారపడ్డాయి. ఆ తరవాత థర్మల్ విద్యుచ్ఛక్తి, పెట్రోలు, డీజిల్, గ్యాస్, అణుశక్తి, సౌరశక్తి మొదలయిన వాటిని ఉపయోగిస్తున్నారు.

రవాణారంగంలో విప్లవం:

స్టీమ్ ఇంజన్ / ఆవిరి యంత్రం ఆవిష్కరణ నౌకానిర్మాణ పరిశ్రమ అభివృద్ధికి దారితీసింది. జలరవాణా, రోడ్డురవాణాలోని 1/3 వంతు వ్యయాన్ని తగ్గించింది. అయినప్పటికీ ప్రజలు ఇంకా మంచి రవాణా విధానంకోసం ఎదురుచూడసాగారు. కదిలే యంత్రానికి (locomotives) ఆవిరి యంత్రాన్ని వాడటం రవాణా రంగంలో భారీ మార్పులకు తెరతీసింది. జార్జి స్టీవెన్సన్ చలనశక్తి యంత్రం లివర్‌పూల్‌నుండి మాంచెస్టర్ వరకు గల 64 కి.మీ.ల మార్గాన్ని గంటకి 46 కి.మీ. వేగంతో భారీ సామాగ్రిని తీసుకువెళ్ళింది.

1840లో జాన్ లేడన్ మెక్‌డమ్ కంకర రాళ్ళతో రోడ్డును నిర్మించే పద్ధతిని కనుక్కొన్నాడు. ఈ విధానం రోడ్డు నిర్మాణంలో ఒక మైలురాయి. మరో దశాబ్దానికి ప్రస్తుతం మనం చూస్తున్న తారురోడ్ల నిర్మాణం జరిగింది. ఆ తరువాత మోటారు వాహనాల వినియోగం పెరిగింది.

20వ శతాబ్దపు తొలినాళ్ళలో రైట్‌సోదరులు విమానాన్ని (Aircraft) కనుక్కోడంతో, వాయురవాణా ముఖ్యరవాణా మార్గంగా ఏర్పడింది.

పారిశ్రామిక ఉత్పత్తులు – వర్తకం:

పారిశ్రామిక ఉత్పత్తులు భారీస్థాయిలో పెరగడంతో, తమ సొంత దేశాలలో మొత్తం ఉత్పత్తులను అమ్మడానికి కుదరలేదు. ఫ్యాక్టరీ యజమానులు పెరిగిన ఉత్పత్తిని ఇతర దేశాలలో కూడా అమ్మటం ప్రారంభించారు. యంత్రపు తయారీ వస్తువులు చవకయినవి, మన్నికయినవి. అందువల్ల వీటికి ప్రపంచ వ్యాప్తంగా గిరాకీ పెరిగింది. దీనితో ఇంగ్లాండ్‌లోను, ఇతర దేశాలలోను పరిశ్రమలకు ప్రోత్సాహం లభించింది. కాని, పారిశ్రామిక దేశాలకు తమ ఉత్పత్తులకు అవసరమైన ముడిపదార్థాల లభ్యత లేదు. ఉదాహరణకు వస్త్రాలతయారీకి అవసరమైన ముడిపత్తిని ఇండియానుంచి, ఇతర దేశాలనుంచి కొనుగోలుచేసి ఫ్యాక్టరీ యజమానులకు అమ్మేవారు. తరవాత వర్తకులు తయారైన వస్తువులను కొనుగోలుచేసి ఇండియా, అమెరికావంటి దేశాలలో అమ్మేవారు.

తమ వ్యాపారంకోసం, పారిశ్రామికాభివృద్ధి అవసరాల నిమిత్తం యూరోపియన్‌లు ముడిపదార్థాలు లభించే దేశాలను ఆక్రమించుకున్నారు. ఇంగ్లాండ్, ఫ్రాన్స్, జర్మనీ, స్పెయిన్, పోర్చుగల్, బెల్జియం, హాలండ్, ఇతర యూరోపియన్ దేశాలు ఆసియా, ఆఫ్రికా, ఆస్ట్రేలియా, అమెరికా ఖండాలలో వలసలను ఏర్పాటుచేసుకున్నాయి. (ఏ దేశపు సహజవనరులు ఇతరదేశాల ప్రయోజనాల కోసం వినియోగమవుతూంటాయో ఆ దేశాన్ని వలస దేశంగా పేర్కొంటారు.) ఈ యూరోపియన్ దేశాలు ఇతర ఖండాలలోని వలసదేశాలను దోచుకుంటూ సుసంపన్నమయ్యాయి.

© SCERT not to be republished

పట్టణీకరణ, మురికివాడలు:

పారిశ్రామిక విప్లవం ఫలితంగా క్రమేణా ప్రజలు గ్రామాలనుండి పట్టణాలకు వలసపోయే పరిస్థితి ఏర్పడింది. పరిశ్రమలూ, ఇతర పట్టణ కార్యకలాపాలూ ప్రజలకు జీవనోపాధిని కలిగించాయి. కొత్తగా ఏర్పడిన పట్టణాలకు ప్రజలు భారీగా వలస వెళ్ళడంతో, వీరు ఇళ్ళు, గుడారాలు (Shelters) ఇబ్బడి ముబ్బడిగా నిర్మించుకోడంతో ఇవి పారిశుద్ధ్య, తదితర సౌకర్యాల కల్పనకు ఆటంకంగా మారాయి. ప్రమాదాలు, అంటువ్యాధుల వ్యాప్తి ఇక్కడ చాలా సాధారణం. చాలామంది శ్రామికుల నివాసాలు వెలుతురు, ఆరోగ్య, పారిశుద్ధ్య సౌకర్యాలు లేకుండా ఉంటాయి. ఫ్యాక్టరీలు, గనులవద్ద మురికివాడలనేవి సర్వసాధారణమైపోయాయి. ఈ పట్టణాలలోనే ధనవంతులకోసం విశాలమైన రోడ్లతో, పారిశుద్ధ్య సౌకర్యాలతో, మంచినీటి సరఫరా, ఇతర సౌకర్యాలతో కూడిన నివాసాలు (క్వార్టర్లు) నిర్మాణమయ్యాయి. పౌరహక్కులు, కార్మికుల స్థితిగతులు, నివాసాల నిర్మాణం, అభివృద్ధి గురించి క్రమేణా ప్రజలు పోరాటాలు చేట్టారు.

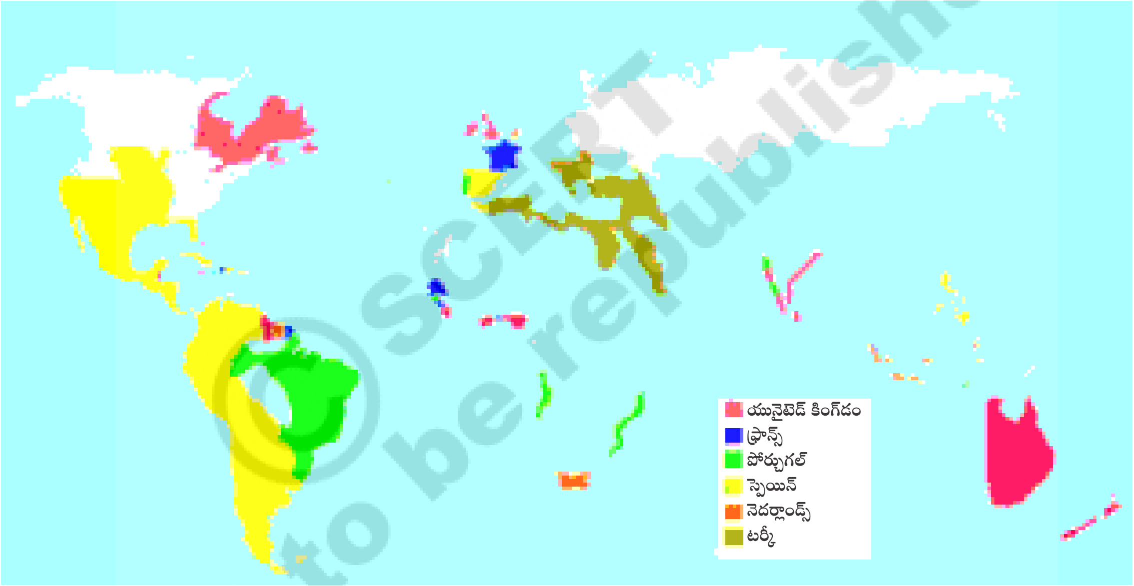

పటం–1 : క్రీ.శ.1800 సంవత్సరం నాటి ప్రపంచంలోని యూరోప్ దేశాల వలసలు

© SCERT not to be republished

కీలక పదాలు:

విప్లవం	ఉత్పత్తి
అణుశక్తి (న్యూక్లియర్ ఎనర్జీ)	ఫాక్టరీ
నిర్వహణ	పట్టణీకరణ
బాలకార్మికులు	మురికి వాడలు

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

1) ఈ వాక్యాలను సరిచేయండి.

- సబ్‌కాంట్రాక్ట్ విధానం (Putting out system)లో
  - a) వడికేవారు దారాన్ని నేతపనివారివద్దకు తీసుకువెళ్తారు.
  - b) వర్తకశ్రేణుల విధానంలోలాగ కాకుండా ఏం ఉత్పత్తి చేయాలో వర్తకులే నిర్ణయిస్తారు.
  - c) మొత్తంపనిని ఒకే సమూహం చేస్తుంది.
- వర్తకశ్రేణులు (Guild System)
  - a) చిన్న రైతులందరికీ నేతపని నేర్చుకునే అవకాశం కల్పించారు.
  - b) నేతపనివారి ఉత్పత్తుల నాణ్యతను, ధరను నిర్ణయిస్తారు.

2) వస్త్ర పరిశ్రమలో సబ్ కాంట్రాక్ట్ పద్ధతి పారిశ్రామిక ఉత్పత్తి విధానంకన్న మెరుగైనది. అంగీకరిస్తారా? కారణాలు తెలపండి.

3) "భారతదేశంలో రైల్వేలను ప్రజల సౌకర్యార్థం వలస పాలకులు నిర్మించారు"అని, కృత్తిక అనే విద్యార్థిని వాదిస్తూంటే దీనికి వ్యతిరేకంగా మీరు ఎలా స్పందిస్తారు?

4) కార్మికుల వేతన అభివృద్ధి పారిశ్రామిక ఉత్పత్తిని ఎలా ప్రభావితం చేస్తుంది?

5) కార్మికులకు తక్కువ వేతనాలు ఇచ్చి ఎక్కువ గంటలు పనిచేయమని ఫ్యాక్టరీ యజమానులు ఎందుకు ఒత్తిడి చేస్తారు?

6) ఫ్యాక్టరీలలో పనిపరిస్థితులను మెరుగుపరచాలని ఎందుకు అనుకుంటున్నారు?

7) ఫ్యాక్టరీలలో పనిపరిస్థితులను మెరుగుపరచడానికి ప్రభుత్వం ఎందుకు చట్టాలు చేయాలి?

8) బాలలను ఫ్యాక్టరీలలో కార్మికులుగా నియమించగూడదని ఎందుకు అంటూఉంటారు?

9) "రవాణావ్యవస్థ పారిశ్రామికాభివృద్ధికి తోడ్పడుతుంది." ఈ అభిప్రాయాన్ని సమర్థించండి.

10) ప్రపంచ పటంలో ఈ క్రిందివానిని గుర్తించుము.

ఎ) ఇంగ్లాండ్ బి) స్పెయిన్ సి) ఫ్రాన్స్ డి) పోర్చుగల్

ప్రాజెక్ట్‌పని:

- ఆరవ తరగతిలోని 'వ్యవసాయం, వర్తకం' అధ్యాయంలో గల పాఠ్యాంశాలను పునఃస్మరణ చేసుకోండి. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని రైతులు, వర్తకుల స్వభావాన్ని బ్రిటన్ లేదా యూరప్‌లోని వర్తకులతో పోల్చండి. మీరు ఏవైనా పద్ధతులను, పట్టికలను ఉపయోగించవచ్చు.
- మీ చుట్టు పక్కల ప్రదేశంలో పిల్లలెవరైనా ఫ్యాక్టరీలోగాని, షాపులోగాని పనిచేస్తున్నారా? ఉంటే వారిపట్ల మీ స్పందన ఏమిటి?

© SCERT not to be republished

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం వారిచే ఉచిత పంపిణీ